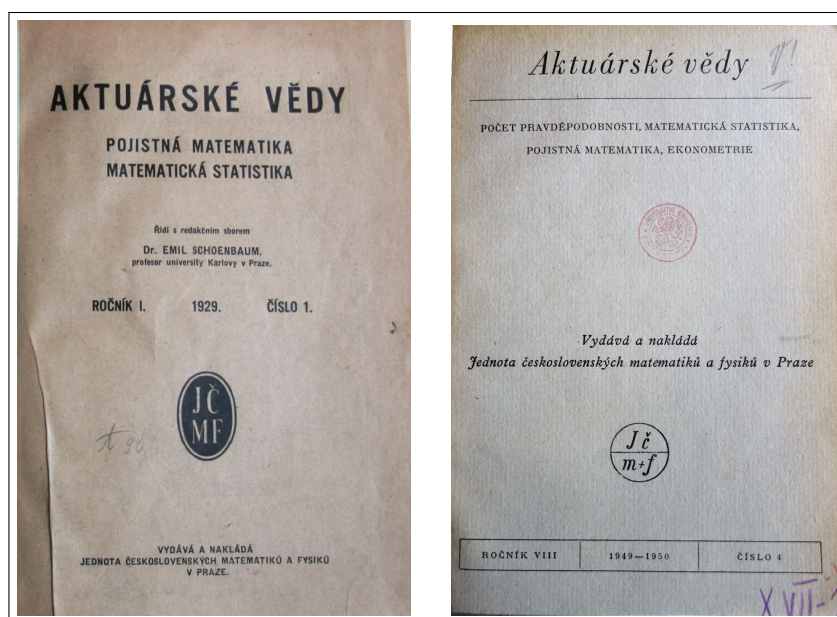

HISTORIE ČASOPISU AKTUÁRSKÉ VĚDY

Radomír PALÁČEK, Jan KOTŮLEK
VŠB – Technická univerzita Ostrava

Časopis pojistně-matematických věd “*Aktuárské vědy*” byl založen v roce 1929. Vzhledem k jeho snaze stát se výzkumným časopisem mezinárodní úrovně byl jeho název přeložen do všech hlavních vědeckých jazyků té doby, tj.

- francouzštiny: Journal Tchecoslovaque pour les sciences actuarielles,
- němčiny: Tchechoslovakische [sic!] Zeitschrift für die Aktuarwissenschaft,
- angličtiny: Czechoslovak Journal of Actuaries.

Obr. 1 Úvodní strana časopisu z roku 1929 a úvodní strana vydání z roku 1950

Zdroj: Národní knihovna České Republiky, sign. 54 G 9144

Nejprve čtenáři připomeneme, že aktuár byl matematik zabývající se aplikacemi matematiky v různých odvětvích národního hospodářství a přírodních věd. Podtitul časopisu jeho obsah ještě více specifikoval: Pojistná matematika a matematická statistika. Po 2. světové válce se k podtitulu ještě přidala teorie pravděpodobnosti a ekonometrie (obr. 1).

V předmluvě k časopisu jsou stanoveny cíle, kterých chtěl časopis dosáhnout. Na tomto místě uvádíme jeho hlavní body:

- podporovat rozšiřování exaktních matematických metod do různých vědních oborů, zejména pojišťovnictví, teorie pravděpodobnosti a statistiky, národního hospodářství, politické aritmetiky, atd.,
- představení domácích vědeckých výsledků odborníkům ze zahraničí,
- internacionalizace československé komunity (mladí badatelé by si měli zvykat na “přezkoumávání jejich výsledků zahraničím”, tj. mezinárodní srovnání) a nasměrovat jejich pozornost na novou literaturu.

Časopis byl vydáván v letech 1929–50 Jednotou československých matematiků a fyziků v Praze. V porovnání s ostatními časopisy byl více teoretický a matematický než *Pojistný obzor*, na rozdíl od *Statistického Věstníku* byl zaměřen na matematické čtenáře a předpokládal také jejich matematické vzdělání. A oproti *Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky* byl podstatněji zaměřen na aplikace jednotlivých metod. Z těchto důvodů si našel své místo mezi ostatními časopisy a vyplnil mezeru na poli matematických aplikací v oblasti sociálního pojištění.

1 REDAKČNÍ RADA

Zakládajícím redaktorem byl Dr. Emil Schoenbaum (1882–1967), profesor pojistné matematiky na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze [3]. Kdo byli členy redakční rady před druhou světovou válkou není známo, víme jen, že pánové Josef Bílý, Jaroslav Janko a Ladislav Truksa byli oficiálně uvedeni jako její členové až po roce 1945.

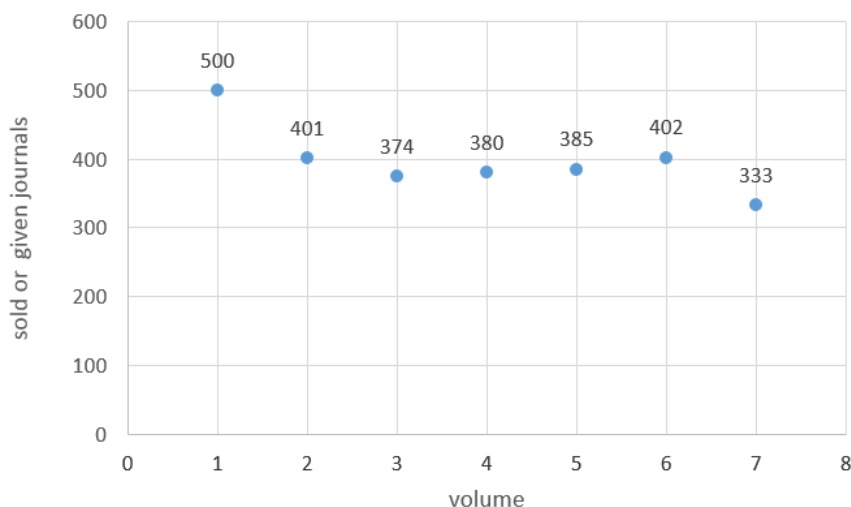
Před druhou světovou válkou zajišťovali provoz redakce Schoenbaumovi žáci, Jaroslav Stránský (1902–1942) a Vilém Havlík (1898–1944). V době války byli obdobně jako mnoho dalších členů tzv. Schoenbaumovy školy pronásledováni nacistickým režimem jako političtí odpůrci nebo na základě rasových norimberských zákonů. To je patrné v jejich nekrolozích, které můžeme najít v prvním poválečném vydání časopisu. Jejich povinnosti v redakci byly převzaty Milošem Vackem a Jiřinou Frantíkovou.

2 REDAKČNÍ DOKUMENTY

Většina redakčních dokumentů se naneštěstí do dnešních dnů nedochovala. Pouhých 30 dokumentů můžeme nalézt ve fondu Jednoty českých matematiků a fyziků [1].

V letech 1929–39 bylo vydáno sedm úplných svazků (4 čísla za rok). V roce 1939 bylo vydávání časopisu zastaveno z oficiálního důvodu nízké prodejnosti. Skutečně se tehdy snížil počet prodaných výtisků přibližně o 14 % (obr. 2), nicméně hlavní a klíčovou roli v tom sehrála různá antisemitská opatření a bojkot židovských časopisů jakožto součást nacistické propagandy. Emil Schoenbaum byl propuštěn ze služby a donucen uprchnout z nacisty ovládaného území.

V prosinci 1945, Schoenbaum získal zpět svou pozici a snažil se obnovit časopis. Dochované dokumenty [1] dokreslují zřejmě jen některé z administrativních komplikací, které byly s tím spojeny. Ministerstvo informatiky dalo povolení až v dubnu roku 1947.

Obr. 2 Počty prodaných výtisků.

Zdroj: vlastní výzkum na základě údajů z [1]

Přesto se vydání časopisu neustále opožďovalo. Na jaře roku 1947, bylo naplánováno na rok 1947/48 vydání osmi svazků. Nicméně vyšlo pouze první číslo a to na jaře roku 1948, přesněji 15. dubna 1948. Druhé číslo bylo odesláno do tiskárny v prosinci 1948, ale vydání bylo zastaveno administrativním zásahem v září 1950 poté, co ministerstvo školství obvinilo Schoenbauma z “opuštění státní služby a projevení nepřátelského postoje k lidem demokratického režimu v Československu”, viz [2].

3 OKRUH AUTORŮ

Největší skupina autorů se skládala z žáků Dr. Schoenbauma a jeho spolupracovníků (V. Havlík, J. Stránský, A. Zelenka, V. Lenz, J. Podlipský, V. Šupík, M. Vacek, atd.), kteří publikovali články zabývající se otázkami tehdejších československých právních předpisů sociálního pojištění. V prvním svazku tvoří toto téma zhruba polovinu všech článků. Později se tento poměr snížil a objevují se další teoretická témata. Dohromady bylo zveřejněno více než 30 příspěvků na téma československého práva a zhruba 30 dalších zabývajících se nezbytnými výpočty spojenými s právními předpisy sociálního pojištění.

V letech 1932–37 došlo ke zdlouhavému sporu týkajícího se krytí a financování rezerv československého sociálního systému. Argumenty oponenta Dr. Gustava Rossmanntha (1865–1954), profesora německé techniky v Praze byla vyvrácena v sérii článků Schoenbauma a Lenze. Po 2. světové válce byly publikovány hlavně zprávy o poválečné reformě Československé sociální legislativy.

Další skupina autorů se zabývala teoretickými/matematickými otázkami. Hlavními tématy těchto článků byly aplikace diferenčních rovnic (lineární typ), lineárních integrálních rovnic a Volterrových integrálních rovnic. Kromě dobře známých domácích autorů jakými byli například B. Hostinský, J. Janko, O. Pankraz, L. Truksa nebo A. Zelenka, zde uveřejňoval své příspěvky také známý Rakušan Alfred Tauber (1866–1942).

Do poslední skupiny můžeme zařadit některé renomované matematiky, jakými byli například Maurice Frechet (1878–1973), Emil J. Gumbel (1891–1966) nebo Eugen Bunický (1874–1952), a také mladší žáky Schoenbaumovy, např. M. Vacek nebo K. Tříška. Celkem jsou autory 33 článků o aplikacích pravděpodobnosti a teorie distribucí, nebo aplikaci statistiky do oblastí pojistně-matematických věd a finanční matematiky.

4 STATISTIKA

V časopise bylo celkem publikováno

- 128 článků,
- na 1510 stranách,
- napsány 60 autory,
- v 5 jazycích (obr. 3):

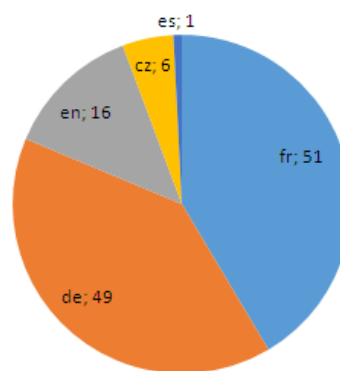
francouzsky - 51 článků,

německy - 49 článků,

anglicky - 16 článků,

česky - 6 článků,

španělsky - 1 článek.

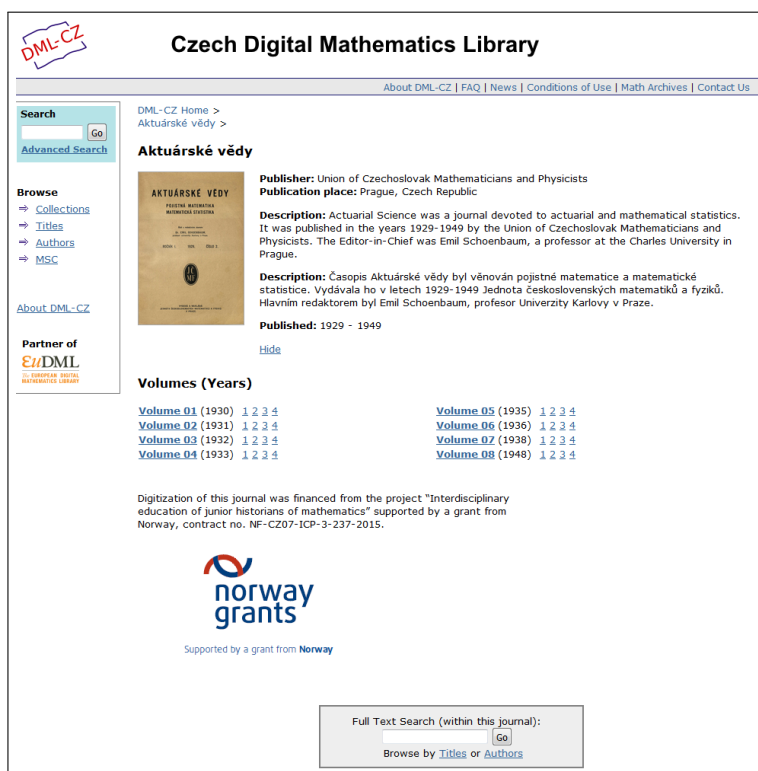

Obr. 3 Počet článků napsaných v jednotlivých jazycích.

Zdroj: vlastní výzkum

5 DIGITALIZACE

Časopis byl digitalizován v roce 2015 v rámci projektu „Interdisciplinary education of junior historians of mathematics“ podporovaného norským grantem č. NF-CZ07-ICP-3-237-2015 ve spolupráci s Českou digitální matematickou knihovnou [4], viz obr. 4. Zahraníční čtenář může časopis najít také v Evropské digitální matematické knihovně (Eu-DML.org) [5]. Navíc jsme poskytli metadata (MSC, klíčová slova a odkazy na recenze na Zentralblattu), které poskytují zainteresovanému čtenáři další výhody a je možné je využít při následném výzkumu [6].

Czech Digital Mathematics Library

Search: [Advanced Search](#)

Browse: [Collections](#), [Titles](#), [Authors](#), [MSC](#)

About DML-CZ

Partner of

DML-CZ Home > Aktuárské vědy >

Aktuárské vědy

Publisher: Union of Czechoslovak Mathematicians and Physicists
Publication place: Prague, Czech Republic

Description: Actuarial Science was a journal devoted to actuarial and mathematical statistics. It was published in the years 1929-1949 by the Union of Czechoslovak Mathematicians and Physicists. The Editor-in-Chief was Emil Schoenbaum, a professor at the Charles University in Prague.

Description: Časopis Aktuárské vědy byl věnován pojistné matematice a matematické statistice. Vydávala ho v letech 1929-1949 Jednota československých matematiků a fyziků. Hlavním redaktorem byl Emil Schoenbaum, profesor Univerzity Karlovy v Praze.

Published: 1929 - 1949

[Hide](#)

Volumes (Years)

Volume 01 (1930)	1 2 3 4	Volume 05 (1935)	1 2 3 4
Volume 02 (1931)	1 2 3 4	Volume 06 (1936)	1 2 3 4
Volume 03 (1932)	1 2 3 4	Volume 07 (1938)	1 2 3 4
Volume 04 (1933)	1 2 3 4	Volume 08 (1948)	1 2 3 4

Digitization of this journal was financed from the project "Interdisciplinary education of junior historians of mathematics" supported by a grant from Norway, contract no. NF-CZ07-ICP-3-237-2015.

Supported by a grant from Norway

Full Text Search (within this journal):

Browse by [Titles](#) or [Authors](#)

Obr. 4 Webová stránka České digitální matematické knihovny.

Zdroj: <http://dml.cz/handle/10338.dmlcz/144495>

LITERATURA

1. Archiv akademie věd České Republiky, fond Jednoty českých matematiků a fyziků, Inv. č. 459, Aktuárské vědy 1947–1951.
2. Archiv Karlový Univerzity in Praze, fond Přírodovědecké fakulty, Inv. č. 128, Emil Schönbaum, osobní složka.
3. J. Kotůlek. "Emil Schoenbaum and Czech school of actuarial mathematics", příspěvek prezentován na 6th winter workshop on history of mathematics, Tři Studně, 21.–24. ledna 2016, bude publikováno.
4. *Czech Digital Mathematical Library* [online]. [cit. 20.3.2017]. Dostupné z: <http://dml.cz>
5. *The European Digital Mathematics Library* [online]. [cit. 20.3.2017]. Dostupné z: <https://eudml.org>
6. P. L. Butzer, T. H. Koornwinder. "Josef Meixner: his life and his orthogonal polynomials", arXiv:1609.02588v2 [math.HO], 3 January 2017.

HISTORIE ČASOPISU AKTUÁRSKÉ VĚDY

Abstrakt: V tomto článku studujeme historii časopisu *Aktuárské vědy*, který vycházel v letech 1929–49. Ukazujeme, jaký vliv měl na rozvoj pojistné matematiky v tehdejší Československu a představujeme okruh jeho autorů. Nakonec také ukazujeme, jak může díky digitalizaci přispět k dnešnímu vývoji v oboru.

Klíčová slova: aktuárské vědy, sociální pojištění.

HISTORY OF THE CZECHOSLOVAK JOURNAL OF ACTUARIAL SCIENCES

Abstract: In this article we apprise with the history of the *Czechoslovak Journal of Actuarial Sciences* that was published in the era of the first republic before the World War II. We show its influence on the development of the insurance mathematics in Czechoslovakia and describe the circle of its authors. We show how the old proverb *historia magistra vitae* is useful for understanding the current development in actuarial sciences or, more generally, in social insurance.

Keywords: actuarial sciences, social insurance.

Datum odeslání článku do redakce: 04.2017

Datum přijetí článku redakcí: 05.2017

RNDr. Radomír PALÁČEK, Ph.D.,
VŠB – Technická univerzita Ostrava
Katedra matematiky a deskriptivní geometrie
17. listopadu 15, 708 33, Ostrava, Česká republika
tel.: +420 597 324 186, e-mail: radomir.palacek@vsb.cz

RNDr. Jan KOTŮLEK, Ph.D.,
VŠB – Technická univerzita Ostrava
Katedra matematiky a deskriptivní geometrie
17. listopadu 15, 708 33, Ostrava, Česká republika
tel.: +420 597 323 478 e-mail: jan.kotulek@vsb.cz